

УДК 373.2.016:7:378.147

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.36.339445](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2025.36.339445)

ІРИНА ЛАРИНА

ORCID: 0000-0003-0117-147X

ЮЛІЯ ДОЛЯ

ORCID: 0000-0001-6400-6813

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУТТЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКАМИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу мистецької освіти дошкільників в умовах сучасної дошкільної освіти. Розкрито сутність мистецько-творчої компетентності дошкільника та її формування на засадах емоційно орієнтованої моделі. Визначено критерії готовності майбутніх вихователів до такого супроводу. Описано інтегровану програму викладання мистецьких дисциплін на факультеті дошкільної освіти, яка включає блочно-тематичне планування, використання інноваційних технологій та акцентує на важливості розвитку мовленнєвої культури педагога. Підкреслено роль творчої діяльності та індивідуального підходу у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Ключові слова: мистецька освіта, дошкільний вік, педагогічний супровід, мистецько-творча компетентність, готовність вихователя, інтегрована програма, інноваційні технології

Постановка проблеми. В умовах динамічних суспільних змін та зростання ролі мистецтва у формуванні цілісної особистості питання мистецької освіти дітей дошкільного віку набуває особливої актуальності. Саме в дошкільному дитинстві закладаються фундаментальні основи художньої культури, формується емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва, розвивається уява та креативність. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від професійної компетентності педагогів, їхньої готовності до здійснення педагогічного супроводу мистецької діяльності дітей. Виклики сучасної дошкільної освіти, зокрема нові вимоги до освітніх програм та зміст Базового компоненту дошкільної освіти, вимагають від майбутніх вихователів глибокого розуміння сутності мистецької освіти та володіння інноваційними методами її реалізації. Незважаючи на значні напрацювання в галузі педагогічного супроводу мистецької діяльності та професійної підготовки педагогів, існує потреба в системному підході до формування готовності майбутніх фахівців, що враховував би інтеграцію мистецтв, розвиток творчої самостійності та емоційної сфери як педагога, так і дитини.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу мистецької діяльності дошкільників висвітлена в роботах багатьох дослідників. Зокрема, питання сутності педагогічного супроводу вивчаються у працях (О. Олексюк, 2020; Г. Падалка, 2017; О. Половінова, 2020; В. Рагозіна, 2021) та інших науковців. Ці дослідження розглядають педагогічний супровід як процес створення умов для розвитку особистості дитини та її самореалізації, включаючи формування художньо-естетичного смаку, творчих здібностей та емоційної чутливості.

Особливості організації мистецької діяльності дітей дошкільного віку є предметом вивчення науковців (А. Богуш, 2023, Т. Гужанова, 2025; Л. Калуська, 2017; Т. Комарова, 2023 та ін.). У їхніх роботах розкриваються методи та форми роботи з дошкільниками, спрямовані на розвиток їхніх художніх навичок та сприйняття.

Питання формування професійної компетентності педагогів знайшли своє відображення у працях (А. Олексюк, 2020; Д. Миколаєнко, 2024; Н. Ничкало, 2021; О. Тітова, 2023 та ін.). Вони акцентують увагу на необхідності розвитку інтегративних якостей особистості педагога, що забезпечують ефективність його професійної діяльності.

Сучасна редакція Базового компоненту дошкільної освіти (2021) визначає мистецько-творчу компетентність як здатність дитини реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал, що передбачає емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва та застосування мистецьких навичок у життєвих ситуаціях. Це вимагає від педагога розуміння емоційно орієнтованої моделі мистецької освіти, де основою є діалогічність та спільна діяльність дорослого і дитини в мистецькому середовищі. Наголошується на тому,

що мистецтво є невичерпним джерелом емоцій, що сприяє емоційно забарвленому ставленню до подій та образів, як зазначав В.О. Сухомлинський (Савченко, 2019).

Таким чином, у наукових джерелах висвітлено окремі аспекти підготовки педагогів та реалізації мистецької освіти. Проте, системний підхід до формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу мистецької освіти, що враховує сучасні вимоги та інноваційні технології, зокрема STREAM-технології, потребує подальшого комплексного дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розкриття змісту, форм і методів формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу здобуття мистецької освіти дошкільниками в умовах освітнього процесу педагогічного університету.

Виклад основного матеріалу. Готовність майбутніх вихователів до педагогічного супроводу мистецької діяльності дошкільників розглядається як інтегративна якість особистості педагога, що передбачає володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями та здібність до творчого застосування їх у професійній діяльності. Ця готовність формується на основі усвідомлення значущості мистецької освіти дітей дошкільного віку, володіння методами педагогічної діагностики та корекції, вміння створювати розвивальне мистецьке середовище та співпрацювати з батьками (Богуш, 2023).

Згідно новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021 р.), мистецька освіта у дошкільному віці спрямована на залучення вихованців до різних видів мистецької діяльності, формування здатності до самовираження з пріоритетом розвитку емоційної сфери та набуття життєвих навичок (БКДО, 2021). Основою інтеграції мистецтва є, що передається специфічними для кожного виду мистецтва засобами виразності (ритм, колір/тембр, динаміка, композиція, контраст/співставлення, лінія/мелодія, форма, простір). Спорідненість цих засобів виступає головним інтегруючим чинником (Ларіна, Доля, 2019).

Формування мистецько-творчої компетентності дошкільника базується на емоційно орієнтованій моделі мистецької освіти. Її основою є діалогічність, що передбачає емоційну взаємодію з іншою особистістю, здатність створювати художні образи на основі образного пізнання світу, а також спільну діяльність дорослого і дитини в мистецькому середовищі (БКДО, 2021). Основним принципом педагогічного супроводу є формування ціннісного ставлення до творів мистецтва та сприяння їхньому усвідомленню освоєнню, що відповідає життєвим потребам дитини. Через мистецьку діяльність у дітей розвиваються такі важливі якості, як вміння слухати й чути, спостерігати й розуміти побачене, естетичний смак, дрібна моторика, інтонаційна й емоційна виразність мовлення, пластичність, почуття ритму, а також засвоюються правила етикету та соціальні навички.

Для ефективного формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу набуття дошкільниками мистецької освіти на факультеті дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди розроблено інтегровану програму з дисциплін мистецького спрямування. Її особливість полягає у взаємоузгодженому змісті дисциплін (музичні, образотворчі, театральні, хореографічні), блочно-тематичному плануванні та спрямованості на формування цілісної системи знань про взаємозв'язок мистецтв.

У процесі підготовки майбутніх вихователів застосовуються різноманітні інноваційні технології, що забезпечують розвиток інноваційного мислення та творчої компетентності, серед яких:

- фасилітована дискусія (розвиває здатність до уважного спостереження та глибокого осмислення мистецьких творів, створює комфортну атмосферу для самостійності та свободи вибору);
- вербалізація змісту художніх творів (спрямована на формування глибшого розуміння внутрішньої сутності художніх образів та їхнього смислового наповнення);
- художні й музичні способи ілюстрування (передбачає педагогічну демонстрацію якісних репродукцій, ілюстрацій, високохудожніх музичних композицій тощо);
- проєктні технології (формування навичок індивідуального та колективного створення навчально-методичних комплектів, планування та оцінювання освітньої діяльності);
- інтерактивні технології (передбачають роботу у малих групах і парах, що сприяє формуванню навичок творчого спілкування та співпраці);
- технологія педагогічного тренінгу (відпрацювання елементів художніх і музично-педагогічних технологій роботи з дітьми, налагодження науково-методичної співпраці з ЗДО);
- навчально-педагогічні ігрові технології (моделювання педагогічних ситуацій для розвитку професійних умінь майбутніх вихователів у плануванні та організації мистецько-творчої діяльності);
- технологія інтеграції мистецтв (дозволяє студентам опановувати засоби креативної діяльності, «переживати» себе в різних формах мистецтва, створюючи ситуацію успіху);
- технологія продуктивно-творчої діяльності (стимулює рефлексію, сприяє імпровізації, інтерпретації, створенню художніх виробів та інтеграції різних видів мистецтва);

- навчання без зразка (технологія, орієнтована на створення художнього образу через передачу його суттєвих ознак, уникаючи стереотипізації та обмежувального копіювання);
- арт-терапевтичні технології (розширюють емоційну сферу здобувачів вищої освіти, формують оптимістичне сприйняття життя через дихальні та вокальні вправи, музичну ритмопластику, драматизацію, музикомалювання);
- технології STREAM-освіти (передбачають інтеграцію мистецької освіти з наукою, технологіями, інженерією, математикою (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), що дозволяє майбутнім вихователям усвідомлювати мистецтво не як ізольовану сферу, а як невід'ємну частину комплексного пізнання дитиною світу. Мистецька діяльність за цих умов виступає каталізатором розвитку логічного мислення, навичок проектування, експериментування, критичного аналізу та креативних якостей особистості);
- використання цифрових освітніх ресурсів та штучного інтелекту (інтеграція текстової, звукової, графічної та відеоінформації, розширення методичного арсеналу педагогів, стимулювання творчого потенціалу).

Особливе значення у процесі формування готовності майбутніх вихователів до здійснення педагогічного супроводу набуття дошкільниками мистецької освіти надається розвитку мовленнєвої культури майбутніх вихователів. Голос педагога, його динамічний діапазон, гнучкість, звуковисотний спектр та темброве забарвлення є ключовими для ефективної передачі мистецьких ідей, створення емоційного фону та стимулювання уяви дітей. Добре поставлений мовленнєвий апарат є "візитівкою" вихователя, що дозволяє передавати найтонші смислові нюанси.

Підготовка майбутніх вихователів реалізується через введення в освітній процес різноманітних видів дитячої діяльності творчого характеру (ігор, технічного і художнього моделювання, музичної творчості) та насичення освітнього простору практико-орієнтованими ситуаціями, наближеними до реального життя. Це сприяє формуванню мотиваційної бази для творчої діяльності, розвитку активності, відповідальності, самостійності та впевненості у дітей. Творчість вихователя стає визначальним аспектом його педагогічного успіху, що забезпечує цілісний розвиток особистості дітей через мистецтво.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Формування готовності майбутніх вихователів до педагогічного супроводу мистецької освіти дошкільників є інтегрованим процесом, який потребує системного підходу. У статті обґрунтовано, що така готовність включає усвідомлення значущості мистецької освіти, володіння теоретичними знаннями та практичними вміннями, а також здатність до творчого застосування їх у педагогічній діяльності. Інтегрована програма викладання мистецьких дисциплін у поєднанні з інноваційними технологіями навчання (фасилітована дискусія, вербалізація змісту, проєктні технології, педагогічний тренінг, інтеграція мистецтв, технології STREAM-освіти, арт-терапевтичні технології, цифрові ресурси тощо) ефективно сприяє розвитку цих якостей.

Особливу увагу приділено розвитку мовленнєвої культури та творчого потенціалу майбутніх вихователів, що є запорукою успішного педагогічного супроводу. Акцент на навчанні без зразка та створенні практико-орієнтованих ситуацій допомагає формувати у студентів унікальний, креативний підхід до мистецької діяльності з дітьми.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі можуть включати:

- розробку та апробацію конкретних методик проведення інтегрованих занять та інших форм освітньої діяльності з дошкільниками (освітні ситуації, освітні подорожі, освітні проєкти тощо), що поєднують різні види мистецтв, мистецькі та інші види дитячої продуктивної діяльності, зокрема, із залученням технологій STREAM-освіти, зокрема дослідницької діяльності дітей у сфері мистецтва (досліди, моделювання, дитяче експериментування тощо);
- детальне вивчення впливу використання цифрових освітніх ресурсів та штучного інтелекту на формування мистецько-творчої компетентності як у здобувачів вищої освіти, так і у дошкільників;
- дослідження ефективності арт-терапевтичних технологій у знятті емоційного напруження та розвитку емоційного інтелекту майбутніх вихователів;
- вивчення ефективності реалізації у процесі набуття дошкільниками мистецької освіти інноваційних технологій немистецького спрямування (технологія «Стіни, які говорять», халабудна педагогіка, педагогіка калабані тощо);
- розробку критеріїв та діагностичного інструментарію для оцінювання рівня сформованості мистецько-творчої компетентності у дітей дошкільного віку;
- вивчення досвіду зарубіжних країн щодо підготовки фахівців у сфері мистецької освіти дошкільників та можливостей його адаптації до українських реалій.

Список використаних джерел

- Базовий компонент дошкільної освіти. Взято з <http://surl.li/kckw>
- Богуш, А. (2023). Методологічний контент психолого-педагогічного супроводу формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти. В кн. А. М. Богуш (Ред.), *Психолого-педагогічний супровід формування професійно-методичної спрямованості особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти*: колективна монографія (с. 8-62). Івано-Франківськ: НАІР.
- Іваненко, Н., Козак, Л. (2022). Педагогічний супровід дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*, 1 (6), 3-5.
- Ларіна, І., Доля, Ю. (2019). Формування музично-естетичного смаку у дітей дошкільного віку засобом взаємодії музики і живопису. В кн. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: збірник наукових праць (Вип. 27, ч. 2, с. 318-323). Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2019_27_56
- Олексюк, О. (2020). Кластерна модель розвитку духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2 (95), 139-148. Взято з <http://www.domtp.turion.info>
- Падалка, Г. (2017). Педагогіка мистецтва: домінуючі аспекти розвитку. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*, 152, 31-37. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_152_9
- Половіна, О. (2020). Мистецька освіта сьогодні: синтез підходів. *Дошкільне виховання*, 12, 3-5.
- Рагозіна, В. (2021). *Технологія педагогічного супроводу художньо-естетичного розвитку дітей раннього віку в умовах закладів дошкільної освіти*. Взято з chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728941/2/%D0%A0%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B7%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%86%D0%9F%D0%92_%D0%BA%D1%96%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf
- Савченко, О. (2019). *Літературно-художня спадщина Василя Сухомлинського – джерело емоційного розвитку молодших школярів*. Взято з <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i10.156>

References

- Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic component of preschool education]. Retrieved from <http://surl.li/kckw> [in Ukrainian].
- Bohush, A. (2023). Metodolohichniy kontent psykholoho-pedahohichnoho suprovodu formuvannia profesiino-metodychnoi spriamovanosti osobystosti maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity [Methodological content of psychological and pedagogical support for the formation of the professional and methodological orientation of the personality of future preschool education specialists]. In A. M. Bohush (Ed.), *Psykhologo-pedahohichnyi suprovod formuvannia profesiino-metodychnoi spriamovanosti osobystosti maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity* [Psychological and pedagogical support for the formation of the professional and methodological orientation of the personality of future preschool education specialists]: kolektyvna monohrafiia (pp. 8-62). Ivano-Frankivsk: NAIR [in Ukrainian].
- Ivanenko, N., & Kozak, L. (2022). Pedahohichnyi suprovod ditei doshkilnoho viku yak psykholoho-pedahohichna problema [Pedagogical support of preschool children as a psychological and pedagogical problem]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Pedahohika. Psykholohiia. Medytsyna* [Prospects and innovations of science. Pedagogy. Psychology. Medicine], 1 (6), 3-5 [in Ukrainian].
- Larina, I., & Dolia, Yu. (2019). Formuvannia muzychno-estetychnoho smaku u ditei doshkilnoho viku zasobom vzaiemodii muzyky i zhyvopysu [Formation of musical and aesthetic taste in preschool children through the interaction of music and painting]. In *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka* [Teacher education: theory and practice]: zbirnyk naukovykh prats (Is. 27, ch. 2, pp. 318-323). Kam'ianets-Podilskyi: Kam'ianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2019_27_56 [in Ukrainian].
- Oleksiuk, O. (2020). Klasterna model rozvytku dukhovnoho potentsialu osobystosti v neperervnii mystetskii osviti [Cluster model of development of spiritual potential of the individual in continuous art education]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka* [Spirituality of the individual: methodology, theory and practice], 2 (95), 139-148. Retrieved from <http://www.domtp.turion.info> [in Ukrainian].
- Padalka, H. (2017). Pedahohika mystetstva: dominantni aspekty rozvytku [Art Pedagogy: Dominant Aspects of Development]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Pedahohichni nauky* [Scientific notes of the Volodymyr Vynnychenko Kirovohrad State Pedagogical University. Pedagogical Sciences], 152, 31-37. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2017_152_9 [in Ukrainian].

- Polovina, O. (2020). *Mystetska osvita sohodni: syntezy pidkhodiv [Art Education Today: Synthesis of Approaches]. Doshkilne vykhovannia [Preschool education]*, 12, 3-5 [in Ukrainian].
- Rahozina, V. (2021). *Tekhnolohiia pedahohichnoho suprovodu khudozhno-estetychnoho rozvytku ditei rannoho viku v umovakh zakladiv doshkilnoi osvity [Technology of pedagogical support of artistic and aesthetic development of young children in preschool educational institutions]*. Retrieved from chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728941/2/%D0%A0%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B7%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%86%D0%9F%D0%92_%D0%BA%D1%96%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf [in Ukrainian].
- Savchenko, O. (2019). *Literaturno-khudozhnia spadshchyna Vasylia Sukhomlynskoho – dzherelo emotsiinoho rozvytku molodshykh shkoliariv [The literary and artistic heritage of Vasyl Sukhomlynsky is a source of emotional development for younger schoolchildren]*. DOI: <https://doi.org/10.35619/iiv.v1i10.156> [in Ukrainian].

LARINA I., DOLIA Yu.

Kharkiv H.S. Skovoroda National Pedagogical University, Ukraine

FORMING FUTURE EDUCATORS' READINESS FOR PEDAGOGICAL SUPPORT OF PRESCHOOLERS' ART EDUCATION ACQUISITION

The modern development of society and the growing role of art in shaping a holistic personality underscore the critical importance of quality art education for preschool children. It is precisely in early childhood that the foundations of artistic culture are laid, an emotional and value-based attitude towards art is formed, and imagination and creativity develop. The effectiveness of this process largely depends on the professional competence of educators and their readiness to provide pedagogical support for children's artistic activities.

This article examines the essence of pedagogical support as a process of creating conditions for a child's personal development and self-realization through art, which includes fostering artistic and aesthetic taste and emotional sensitivity. It analyzes the specifics of organizing artistic activities for preschool children and focuses on developing educators' professional competence. It is emphasized that a preschooler's artistic and creative competence is formed based on an emotionally-oriented model, where dialogue and collaborative activity between adults and children are key. Art, as a source of emotions, contributes to an emotionally rich attitude towards events and images.

To effectively prepare future educators for providing pedagogical support in preschool children's acquisition of art education, an integrated program for art-oriented disciplines has been developed at the Faculty of Preschool Education of H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. This program features a harmonized content of music, visual arts, theatrical, and choreographic disciplines, along with block-thematic planning, all aimed at forming a cohesive system of knowledge about the interconnectedness of the arts.

The training process incorporates various innovative technologies, including: facilitated discussion, verbalization of artistic content, artistic and musical illustration methods, project technologies, interactive learning, pedagogical training, educational-pedagogical game technologies, art integration, productive-creative activity, learning without a model, and art-therapeutic technologies. Furthermore, special attention is paid to STREAM education, which integrates art education with science, technology, engineering, and mathematics. This approach allows future educators to perceive art not as an isolated field but as an integral part of a child's comprehensive understanding of the world. Such integration fosters the development of logical thinking, design skills, experimentation, and critical analysis through artistic engagement. The use of digital educational resources and artificial intelligence further enriches these learning experiences.

The article also highlights the importance of developing future educators' speech culture, as the teacher's voice is a crucial instrument for conveying artistic ideas and creating an emotional backdrop. The preparation is implemented by introducing diverse types of children's creative activities and enriching the educational environment with practical, real-life situations, which contributes to forming a motivational basis for creativity and the holistic development of children's personalities.

Key words: art education, preschool age, pedagogical support, artistic and creative competence, educator readiness, integrated program, innovative technologies

Стаття надійшла до редакції 26.05.2025 р.